

Sygn. akt II CSK 506/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

SSN Krzysztof Pietrzykowski

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa R. Spółki Akcyjnej w W.
przeciwko Skarbowi Państwa - Gospodarstwu Pomocniczemu Centrum Kształcenia
i Wychowania Ochotniczych Hufców Pracy w P., S. M. i innym

o zwolnienie zajętego przedmiotu spod egzekucji,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 czerwca 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej Skarbu Państwa Gospodarstwa Pomocniczego
Centrum Kształcenia i Wychowania Ochotniczych Hufców Pracy w P.
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 4 lutego 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 17 lutego 2012 r., uwzględniając powództwo powodowej Spółki jako osoby trzeciej w rozumieniu art. 841 § 1 k.p.c., zwolnił od egzekucji koparko-ładowarkę, zajęłą w postępowaniu egzekucyjnym

prowadzonym przeciwko I. C. na wniosek jej wierzycieli będących pozwanymi w niniejszej sprawie. W sentencji tego wyroku Sąd Okręgowy zaznaczył, że wyrok jest zaoczny w stosunku do niektórych pozwanych, w tym pozwanego Skarbu Państwa - reprezentowanego przez Gospodarstwo Pomocnicze, Centrum Kształcenia i Wychowania Ochotniczych Hufców Pracy w P., które mimo powiadomienia o rozprawie nie wzięło w niej udziału.

Apelację wniesioną od tego wyroku przez pozwanego S. M. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 4 lutego 2014 r. oddalił, po rozpoznaniu sprawy także w stosunku do pozostałych pozwanych, którzy wyroku Sądu Okręgowego nie zaskarżyli, uznał bowiem, że pozwanych łączy współuczestnictwo konieczne jednolite. Sąd Apelacyjny podzielił dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia i ich ocenę prawną, z których wynikało, że zajęta przez komornika koparko-ładowarka stanowiła przedmiot umowy leasingu, której stronami była powodowa Spółka, jako finansujący oraz I. C., jako korzystający. Skierowanie egzekucji do tej maszyny, stanowiącej własność powodowej Spółki, naruszyło zatem jej prawo. Sąd Apelacyjny nie uwzględnił - podniesionego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, która w postępowaniu apelacyjnym wykonywała zastępstwo procesowe Skarbu Państwa – zarzutu nieważności postępowania wskutek niezapewnienia przez Sąd Okręgowy jej zastępstwa procesowego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku pozwany Skarb Państwa zarzucił naruszenie art. 386 § 2 w zw. z art. 379 pkt 5, art. 67 § 2 zdanie drugie, art. 73 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 841 § 1 k.p.c. i art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa, dalej jako: „ustawa o PG” (Dz. U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.) a także art. 378 § 1 i 2 w zw. z art. 343 k.p.c. i art. 23a ustawy o PG przez niestwierdzenie z urzędu, że postępowanie przed Sądem pierwszej instancji, przeprowadzone z udziałem Skarbu Państwa, było nieważne. W ocenie skarżącego również postępowanie przed Sądem Apelacyjnym dotknięte było nieważnością, skoro Sąd ten - mimo niedoręczenia wyroku zaocznego Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa - rozpoznał sprawę

w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa, pozbawiając go możliwości wniesienia sprzeciwu od wyroku zaocznego.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pozwanych łączyło współuczestnictwo jednolite konieczne. W takim przypadku czynności procesowe współuczestników działających są skuteczne wobec niedziałających z wyjątkiem czynności, o których mowa w art. 73 § 2 zd. drugie k.p.c. Udział w rozprawie niektórych z pozwanych spowodował, że wyrok wydany przez Sąd Okręgowy był wyrokiem kontradiktoryjnym także w stosunku do pozwanych, którzy nie podjęli, podobnie jak pozwany Skarb Państwa, jakiegokolwiek obrony przed żądaniem strony powodowej. Wyrok Sądu Okręgowego w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa nie był więc wyrokiem zaocznym, mimo nadania mu takiej formy. Pozwanemu Skarbowi Państwa przysługiwała od tego wyroku apelacja, nie zaś - jak twierdzi skarżący - sprzeciw od wyroku zaocznego, o rodzaju środka zaskarżenia nie decyduje bowiem forma jaką sąd nadał orzeczeniu. Sąd Najwyższy w uchwale połączonych Izb: Cywilnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 6 marca 1972 r., III CZP 27/71 (OSNCP 1973, nr 1, poz. 1) uznał, że w razie odrzucenia pozwu wyrokiem środek odwoławczy podlega rozpoznaniu jako zażalenie również wtedy, gdy skarżący nazwał go *rewizją*; nie może być jednak odrzucony z powodu niezachowania terminu przewidzianego w art. 394 § 2 k.p.c. Stanowisko to aktualne jest w obecnym stanie prawnym i ma zastosowanie także w przypadku, gdy skarżący powinien wnieść apelację nie zaś sprzeciw od wyroku, któremu sąd błędnie nadał formę wyroku zaocznego.

W związku z niestosowaniem zasady samodzielności działania współuczestników w stosunku do współuczestników jednolitych, apelacja wniesiona przez pozwanego S. M. odniosła skutek wobec pozwanego Skarbu Państwa, który *ex lege* stał się stroną postępowania apelacyjnego. Sąd Apelacyjny, rozpoznając sprawę na skutek wniesionej apelacji odniósł się także do zarzutów podniesionych w toku postępowania apelacyjnego przez pozwany Skarb Państwa i stwierdził, że

mimo niezapewnienia Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa udziału w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, nie było ono nieważne z powodu nienależytego umocowania pełnomocnika Skarbu Państwa (art. 379 pkt 2 *in fine* k.p.c.). Za trafnością tego stanowiska przemawia przede wszystkim okoliczność, że w postępowaniu przed Sądem Okręgowym nie działał w imieniu Skarbu Państwa żaden pełnomocnik procesowy, wszelkie zatem rozważania na temat skutków „nienależytego umocowania pełnomocnika Skarbu Państwa” należało uznać za bezprzedmiotowe.

Sąd Apelacyjny nie miał także podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym z powodu pozbawienia Skarbu Państwa możliwości obrony jego praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Wprawdzie Sąd Okręgowy w Szczecinie, zważywszy na regulacje przyjęte w art. 8 ust. 1 pkt 1 i art. 23a ustawy o PG, powinien doręczyć odpis pozwu oraz powiadomienie o rozprawie Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa, jako że w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez sąd okręgowy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną jest obowiązkowe, jednak zaniechanie tego obowiązku w sytuacji, gdy doręczenia dokonano materialno-prawnemu reprezentantowi Skarbu Państwa, należało zakwalifikować jako uchybienie procesowe, nie powodujące pozbawienia Skarbu Państwa możliwości obrony jego praw. Dokonując takiej oceny Sąd Najwyższy miał na względzie art.13 ust. 1 ustawy o PG, zgodnie z którym podmiot reprezentujący Skarb Państwa przekazuje Prokuraturii Generalnej na jej żądanie lub z własnej inicjatywy, wszelkie informacje i dokumenty niezbędne do wykonywania przez Prokuratorię Generalną zastępstwa procesowego Skarbu Państwa. Przyjąć należało, że zakresem tego obowiązku objęte jest przekazanie nie tylko własnych informacji i dokumentów. W pojęciu „wszelkie informacje i dokumenty niezbędne do wykonywania zastępstwa procesowego” mieści się również korespondencja sądowa, także ta bezpodstawnie doręczona, jeśli dotyczy sprawy, a zwłaszcza sądowe zawiadomienie o pierwszym posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę i dołączony do niego odpis pozwu. Taka korespondencja jest niezbędna do wykonywania przez Prokuratorię Generalną zastępstwa procesowego Skarbu Państwa i podjęcia obrony jego praw.

Dokonując takiej wykładni art. 13 ust. 1 ustawy o PG, przyjąć należało, że to nie Sąd Okręgowy, mimo wspomnianego uchybienia, pozbawił pozwany Skarb Państwa ochrony jego praw, lecz ochrony tej pozbawił się Skarb Państwa - reprezentowany przez właściwą *statio fisci*, nie biorąc udziału w rozprawie, o której było mu wiadomo i nie powiadamiając o niej Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Z tych względów zarzut naruszenia art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt. 5 k.p.c. uznać należało za nieusprawiedliwiony.

Wobec tego, że zarówno Sąd Apelacyjny jak i skarżący, wypowiadając się odnośnie do skutków naruszenia przepisów o obligatoryjnym zastępstwie procesowym Skarbu Państwa wykonywanym przez Prokuraturę Generalną wskazali - w kontekście rozpoznanej sprawy - na wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., II CSK 368/10 (nie publ.) oraz z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CSK 403/12 (OSP 2013, z.11, poz. 111), podkreślić należy, że wprawdzie w obu wyrokach naruszenie przepisów o obligatoryjnym zastępstwie procesowym Skarbu Państwa wykonywanym przez Prokuraturę Generalną nie zostało ocenione jednakowo, jednak nie oznacza to – zważywszy na odmienną okoliczność faktycznych i sytuacji procesowych, w jakich zostały wydane - że w tym zakresie orzecznictwo Sądu Najwyższego jest rozbieżne.

W wyroku z dnia 2 lutego 2011 r. (II CSK 368/11) Sąd Najwyższy uznał, że skoro skutki naruszenia art.8 ust.1 pkt 1 ustawy o PG nie przeniosły się na postępowanie przed sądem drugiej instancji, bowiem na tym etapie Skarb Państwa był już reprezentowany przez Prokuraturę Generalną, to zarzut naruszenia art. 386 § 2 w zw. z art. 379 pkt 2 k.p.c., *nota bene* nie zgłoszony przez Skarb Państwa, lecz jego przeciwnika, nie był usprawiedliwiony. W okolicznościach tamtej sprawy, w której Skarb Państwa wygrał sprawę w obu instancjach, Sąd Najwyższy nie znalazł także podstaw do przyjęcia nieważności postępowania, o której mowa w art.379 pkt 5 k.p.c. W uzasadnieniu wyroku z dnia 10 stycznia 2013 r. (IV CSK 403/12) Sąd Najwyższy - formułując, trafną co do zasady tezę, że naruszenie art. 8 ust. 1 ustawy o PG powoduje nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 2 k.p.c. - zaznaczył, że nie podziela stanowiska wyrażonego

w wyroku z dnia z dnia 2 lutego 2011 r. (II CSK 368/11). Nie można jednak z tego stwierdzenia wyprowadzać wniosku o sprzeczności poglądów wyrażonych w tym zakresie, skoro stanowisko o nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji spowodowanej naruszeniem art.8 ust.1 ustawy o PG, Sąd Najwyższy wyraził po ustaleniu, że przed sądem drugiej instancji zastępstwo procesowe Skarbu Państwa wykonywał pełnomocnik ustanowiony przez podmiot reprezentujący Skarb Państwa. W takiej sytuacji rzeczywiście spełniona jest przesłanka „nienależytego umocowania pełnomocnika”, o której mowa w art. 379 pkt 2 k.p.c.

Z przedstawionych rozważań płynie wniosek, że naruszenie art. 8 ust. 1 ustawy o PG wywołuje skutek w postaci nieważności postępowania z powodu nienależycie umocowanego pełnomocnika (art. 379 pkt 2 k.p.c.), jeśli czynności zastępstwa procesowego wykonywał pełnomocnik ustanowiony przez podmiot reprezentujący Skarb Państwa. Wykonywanie tych czynności bezpośrednio przez organ *statio fisci* może natomiast prowadzić do nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 5 k.p.c. Wystąpienie tej przyczyny nieważności postępowania zależy jednak od oceny konkretnych okoliczności. Sąd Najwyższy, badając okoliczności niniejszej sprawy uznał, że zaniechanie przez sąd doręczenia Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa - w sprawie, w której jej zastępstwo jest obowiązkowe - odpisu pozwu i powiadomienia o rozprawie, nie oznacza pozbawienia Skarbu Państwa możliwości obrony jego praw w sytuacji, gdy podmiot reprezentujący Skarb Państwa, mimo że został powiadomiony o rozprawie, nie wziął w niej udziału i nie przekazał tej informacji Prokuraturii Generalnej, uniemożliwiając jej wykonywanie zastępstwa procesowego pozwanego Skarbu Państwa.

Skoro Sąd Apelacyjny uznał, że postępowanie przed Sądem Okręgowym nie było dotknięte nieważnością, rozważania zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku dotyczące kognicji sądu drugiej instancji w razie stwierdzenia nieważności postępowania pierwszoinstancyjnego w stosunku do współuczestnika jednolitego, który wyroku sądu pierwszej instancji nie zaskarżył, miały charakter teoretyczny i nie dotyczyły sytuacji procesowej, w ramach której pozwany Skarb

Państwa obecnie mógłby formułować zarzuty w skardze kasacyjnej. Z tych względów i w związku z uznaniem przez Sąd Najwyższy, że art. 386 § 2 k.p.c. nie został naruszony przez jego niezastosowanie, nie było także podstaw do uwzględnienia zarzutu naruszenia art. 378 § 1 i 2 k.p.c.

Z przytoczonych względów orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.).